weer. Maatschappij tot uitgave van Gereformeerde geschriften. Amsterdam 1908.

In het laatst van 1905 promoveerde aan de Vrije Universiteit tot Doctor in de Theologie, de heer v. LONKHUIJZEN, toenmaals predikant te AARLANDERVEEN, met een dissertatie over: *Herman Friedrich Kohlbrugge en zijn prediking, in de lijst van zijn tijd.*

Naar aanleiding van dit akademisch proefschrift geeft nu onder den hier door mij afgeschreven titel Dr. LOCHER, predikant bij de Ned. Herv. Gemeente te WASPIK: opmerkingen aangaande verschillende punten der Waarheid.

Onder de Waarheid is hier te verstaan: „de Waarheid, die Dr. KOHLBRÜGGE uit de Schrift heeft geput".

Dr. LOCHER oordeelt dat Dr. v. LONKHUIJZEN in zijn dissertatie „in weerwil van vele waardeerende woorden deze waarheid in een onjuist licht heeft geplaatst, haar verkeerd heeft verstaan en weergegeven, en ten deele scherp bestreden" heeft.

Vandaar zijn Toelichting en Verweer.

Ik bepaal mij hier alleen tot de aankondiging van dit geschrift.

Dr. VAN LONKHUIJZEN, die, naar mijn lezers weten, thans in Buenos Ayres zit om aldaar den toestand der kerken te regelen, zal, na zijn terugkeer in het Vaderland, zelf wel van repliek dienen. Hij heeft zijn onderdom; hij zal van zichzelven spreken.

En het is volkomen waar wat Dr. LOCHER schrijft op p. 4 „de auteur blijft toch altijd de beste verdediger van zijn werk".

Vereenigingsleven.

VEREEN. VOOR CHR.-NAT. SCHOOLONDERWIJS.

I.

Met meer dan gewone belangstelling zal door velen ditmaal ter hand zijn genomen het Jaarverslag van de Vereeniging voor Christelijk-Nationaal Schoolonderwijs, omdat thans voor het eerst melding gemaakt wordt van de resultaten der wijziging van het schooltoezicht; welke wijziging het jaar 1907 voor de Vereeniging van bijzonder gewicht maakte.

Die reorganisatie dankte haar belangrijkheid aan het met groote eenstemmigheid op de 45e Jaarvergadering genomen besluit, om eene inspectie intestellen.

Zulk eene inspectie is daarom van zooveel beteekenis, wijl in onzen tijd, nu door de verhoogde rijkssubsidie zooveel ten gunste van het Christelijk Onderwijs gedaan kan worden en ook gedaan wordt, en de finantieele positie zoowel van de scholen als van de onderwijzers zoo groote verbetering heeft ondergaan, hier en daar stemmen opgaan, die spreken van gevaren, welke verbonden zijn aan het ontvangen van subsidie, en van verslechtering van verhoudingen, welke reeds te constateeren zouden zijn.

En nu spreekt het wel vanzelf, dat als de inspectie goed werkt, door haar aan het licht zal komen, of inderdaad gevreesd moet worden, dat de gevaren, welke uit den aard der zaak aan alle inmenging van de zijde der Overheid in ons Christelijk onderwijs en aan de vergroote aantrekkelijkheid eener thans behoorlijk gesalarieerde betrekking bij dat onderwijs verbonden zijn, niet alleen als een dreigende wolk boven onze scholen hangen, maar ook reeds, — en, zoo ja, in hoe sterke mate — feitelijk nadeel aan het Christelijk onderwijs hebben toegebracht.

Met genoegen zagen we dan ook, dat de inspecteurs nòch eenzijdig letten uitsluitend op de uiterlijke omstandigheden, waaronder op Christelijke scholen onderwijs gegeven wordt, nòch ook, even eenzijdig, alleen op den geest van het onderwijs zelve, van de verhouding tusschen hoofd en onderwijzers, onderwijzers en bestuur, onderwijzers en ouders, school en kerk, en zoo meer, maar dat de inspectie inderdaad haar arbeid zoo veelzijdig mogelijk opvat, en zoowel het een als het ander onder haar aandacht trekt.

Het mag zeker wel gezegd worden, dat de quaestie der inspectie van het Christelijk onderwijs, hetwelk ons Christenvolk zeer terecht zoo na aan het hart ligt, van genoeg beteekenis is om ook van deze plaats haar resultaten eens meer van nabij te bezien.

Als bij de meesten bekend mag wel verondersteld worden, dat de vereeniging het land voor den inspectiearbeid over hare 300 scholen ingedeeld heeft in vier afdeelingen, ieder met één inspecteur, en wel aldus:

R. Huizenga, Directeur der Kweekschool met den Bijbel te Groningen voor: Groningen, Friesland en Noord-Drenthe;

Dr. H. A. Weststrate, Directeur der Christelijke Kweekschool voor Onderwijzeressen te Zetten, voor: Zuid-Drente, Overijsel, Gelderland en Utrecht;

H. Bijleveld, Directeur der Gereformeerde Kweekschool te Amsterdam, voor: Noord Holland en het Noordelijk deel van Zuid-Holland;

D. de Kijcke, te Middelburg, voor: het Zuidelijk deel van Zuid-Holland, Noord-Brabant en Zeeland.

Door het hoofdbestuur zelf werd de taak der inspecteurs in dier voege omschreven in een circulaire, welke het tot de aangesloten vereenigingen richtte, dat zij in hartelijke samenwerking met de bestaande districtsraden, wier arbeid geenszins afgekeurd maar met groote erkentelijkheid gewaardeerd wordt, doch die uiteraard niet geheel voldoende zijn kon, er naar hebben te streven, „om onder des Heeren zegen, onze scholen behulpzaam te zijn in de vervulling van hare hooge en heilige taak, om het uitnemende dat bij vele gevonden wordt, tot het gemeengoed van alle te maken. Wel staan onze scholen ook onder het toezicht, dat van rijks en gemeentewege wordt uitgeoefend, maar hoe welwillend dit in het algemeen moge optreden, de hoogere belangen onzer scholen vorderen nog iets anders; vorderen vooral, dat tusschen de schoolbesturen en degenen, die hen van raad dienen, eene vertrouwelijkheid bestaat, die slechts in eenheid van levensdoel kan worteln.

„Het toezicht der inspecteurs bezit natuurlijk hetzelfde raadgevend en leidend karakter als dat der districtsraden; vriendschappelijke samenspreking met bestuur en onderwijzer zal wel het voornaamste middel zijn, om invloed uit te oefenen."

Aangaande Inspectie A verneemt men, dat de verhouding van het personeel tegenover het bestuur en van de onderwijzers onderling goed is. Vooral bij die scholen, waar vergaderingen gehouden worden van het personeel en het bestuur samen, of waar b.v. deputaten van het bestuur de schoolvergaderingen bijwonen, waar dus het schoolbestuur op de hoogte tracht te komen met het eigenlijke onderwijs, en alleen ten opzichte van officieele dingen het hoofd het orgaan is, waardoor het bestuur zijn wil bekend maakt aan het personeel, maar overigens het bestuur met het geheele personeel voeling houdt, daar zijn de verhoudingen tusschen het personeel onderling, tusschen het hoofd en de onderwijzers van bijstand en tusschen personeel en bestuur over 't algemeen zéér goed. De groote afstanden tusschen hoofd en onderwijzers vindt men in deze inspectie niet, terwijl ook de verhouding tusschen school en kerk er meestal goed is.

In Inspectie C was op twee plaatsen merkbaar, dat de verhouding tusschen bestuur en hoofd niet geheel in orde was; een der beide hoofden is echter inmiddels reeds van standplaats verwisseld.

Overigens wordt met grooten lof gesproken over den ijver en de toewijding, welke aan den dag gelegd wordt door de hoofdonderwijzers.

Met jeugdige onderwijzers had de inspecteur een paar malen minder aangename ervaring. „Eén verzekerde mij, dat hij geen controle behoefde, ook niet van zijn hoofd, omdat hij wel wist wat zijn plicht was. En een ander kon niet inzien, dat de republikeinsche school, die hij voorstond, zoo te verwerpen was. Dit zijn van die uitingen, die ons, ouderen, die den strijd voor de Chr. school langer of korter hebben meegemaakt, met weemoed vervullen en ons met nog meer ernst doen bidden: Heere! bewaar onze Chr. scholen voor zulke leerkrachten en behoud ons, wat Gij ons schonkt, niettegenstaande hunne onbezonnenheid en tegenwerking."

Van geen van de andere inspecties wordt iets dergelijks vernomen, want van inspectie B en D. heet het, evenals van inspectie A, dat de verhoudingen er goed zijn.

Eigenaardig is het wel, dat het kwaad juist geconstateerd wordt in een inspectie, wier gebied omvat het terrein, waarop door de openbare onderwijzers zoo revolutionair wordt opgetreden. Het ligt dan ook voor de hand, dat enkele onzer jeugdige onderwijzers ongelukkiglijk gekomen zijn onder den verkeerden invloed, die van hun collega's bij het openbaar onderwijs uitgaat.

Officieele Berichten.

Particuliere Synode van Zuid-Holland (Zuidelijk gedeelte).

Den afgevaardigden wordt herinnerd, dat de vergadering dezer Synode D.V. zal worden voortgezet op Dinsdag 23 Juni a.s., in het kerkgebouw der Geref. gemeente te Gorinchem, Gasthuisstraat; aanvang 10 uur 15 precies.

Het moderamen:

C. LINDEBOOM, *praeses.*
F. W. SLUYTER, *assessor.*
J. E. VONKENBERG, *scriba I.*
G. L. GORIS, *scriba II.*

Eerw. Heeren en Broeders!

In de maand September a.s., waarschijnlijk Woensdag 2 September, zal D.V. te Zwolle de 20e Centrale Diaconale Conferentie der Geref. Kerken plaats hebben. Ter vaststelling van de agenda wordt u door dezen vriendelijk uitgenoodigd, de punten van behandeling te willen opzenden vóór 15 Juli a.s., aan het adres van den 1en secretaris, welke agenda u dan zoo spoedig mogelijk zal geworden.

Het comité:

J. J. DROST, *voorzitter.*	Enschedé.
P. J. J. MEIJ, *vice voorz.*	Arnhem.
W. v. D. LINDEN, *2e secr.*	Utrecht.
J. ANDRIESSEN, *penningm.*	Groningen.
N. ARDON.	Klundert.
J. G. VAN DER BURGH.	's-Gravenhage.
C. F. VON MEIJENFELDT.	Amsterdam.
R. BROEKHUIZEN, *1e secr.*	Meppel.

Meppel, Juni 1908.

Kort verslag van de Particuliere Synode van Zuid-Holland (Zuid. ged.) gehouden te Gorinchem 10 Juni 1908.

Als moderamen wordt gekozen: Ds. Lindeboom, praeses; Ds. Sluyter, assessor; Ds. Vonkenberg, scriba; Ds. Goris, adj.-scriba.

De notulen worden onveranderd goedgekeurd.

I. Ingekomen stukken. *a.* een tweetal vragen van financieelen aard; *b.* een bezwaarschrift uit een der kerken. Met 't oog op de belangrijkheid dezer zaak wordt besloten op 23 Juni weer te vergaderen.

II. Rapporten. *a.* van Deputaten in zake art. 49 D. K. O.; *b.* schriftelijk van den curator der Theologische School; *c.* van Deputaten voor de Zending; *d.* van de Commissie voor 't nazien der boeken van het Prov. Weeshuis. Alles was door hen in orde bevonden, terwijl zij adviseeren dat de Particuliere Synode verklare, dat voor belangrijke uitgaven uit het Vernieuwingsfonds telkens machtiging behoort te worden gevraagd. Aldus wordt besloten; *e.* van den Penningmeester der Part. Synode. Met 't oog op de a. s. Generale Synode wordt een crediet van *f* 300 gevraagd. Elke classis zal worden verzocht haar aandeel vóór einde Augustus te storten; *f.* van Deputaten in zake art. 19 D. K. O. Deputaten stellen voor, dat. 2 van het reglement voortaan aldus zal luiden, dat zoo noodig ondersteuning kan gegeven worden gedurende den ganschen duur der studie, doch niet langer dan 3 maanden na afgelegd candidaatsexamen. Aldus wordt besloten; *g.* van Deputaten inzake art. 11 en 13 D. K. O. Een voorstel van Deputaten wordt niet aanvaard, maar besloten dat Deputaten op de verdaagde Synode een nader advies zullen geven; *h.* de Commissies, benoemd tot nazien der boeken van den penningmeester en van Deputaten inzake art. 11 en 13 en art. 19 D. K. O. rapporteeren, dat door hen alles in goede orde is bevonden.

III. Voorstellen. *a.* 't voorstel Barendrecht tot afschaffing van het kerkblad wordt doorgezonden naar de Generale Synode; *b.* de voorstellen der regenten van het Prov. Weeshuis inzake Statutenwijziging worden aangenomen, behalve sub. 3°. Dit punt zal nader door het bestuur overwogen worden. Aan het bestuur wordt machtiging verleend een aanmerkelijke verbetering aan te brengen aan de landbouwschuur; *c.* 't concept van Dep. Synodi inzake nadere regeling van het verband tusschen de kerken en de theol. faculteit der Vrije Universiteit wordt behandeld. Het voorstel der classis Gorinchem wordt met op één na alle stemmen verworpen, en daarentegen met alle stemmen op één na het volgende voorstel aangenomen: De Particuliere Synode van Zuid Holland (Zuid. ged.) in hoofdzaak accoord gaande met de concept-regeling, stelt aan de Generale Synode voor, het financieel verband te handhaven door middel van collecten, en draagt aan haar afgevaardigden ter Generale Synode op, bij de behandeling van het concept rekening te houden met de bezwaren op enkele onderdeelen; *d.* het voorstel Gorinchem inzake een kleine wijziging in de pensioen-regeling der Generale Synode te Utrecht wordt aangenomen; *e.* 't voorstel Rotterdam om instemming te betuigen met het voorstel-Dokkum inzake het preeken van studenten, wordt met meerderheid aangenomen.

IV. Benoemingen. *a.* Als afgevaardigden ter Generale Synode worden gekozen de Dss. Landwehr en Sluyter, primi; Vonkenberg en Sillevis Smitt, secundi: Oudd. Singels en Plantenga, primi; De Leeuw en Schippers, secundi. *b.* als penningmeester wordt benoemd Oud. Singels; *c.* tot curator der Theol. School Ds. Sillevis Smitt, (secr. Ds. de Jonge van Dordrecht); *d.* volgens aangenomen voorstel der regenten van het weeshuis wordt dit jaar geen regent gekozen, maar als secundus aangewezen Oud. G. P. Scherpenzeel; *e.* als deputaat naar artt. 11 en 13 D. K. O. voor de classis Barendrecht de Dss.: Goote, sec. A. Mulder, Brielle: Mol, sec. Kok; Dordrecht: De Jonge, sec. Hoek; Gorinchem: Reyenga, sec. Kapteyn; Rotterdam: v. d. Brink, sec. Visser; Schiedam: Sieders, sec. Berends; *f.* als deputaat naar art. 49 D. K. O. vooor de classis Barendrecht de Dss.: Vonkenberg, sec. Smeding: Brielle: Aalberts, sec. Esselink; Dordrecht: Meynen, sec. Bruins; Gorinchem: Kapteyn, sec. Reyenga; Rotterdam: Sillevis Smitt, sec. v. d. Brink; Schiedam: Sluyter, sec. Greydanus; *g.* als deputaten voor de Zending voor de classis Barendrecht de Dss.: Goote, sec. Hagen; Brielle: Kok, sec. Deltos; Dordrecht: Van Dam en Hoek, primi, en Bos en Hey, secundi; Gorinchem: Haspers, sec. Lindeboom; Rotterdam: Van Haeringen en Kreyt, primi, en Van Herwerden en v. d. Velden, secundi; Schiedam: Goslinga en Sluyter, primi, en Meynen en Goris, secundi.

Als roepende classis voor de volgende Particuliere Synode wordt aangewezen de classis Schiedam.

Namens de Part. Syn. van Zuid-Holland (Zuidelijk gedeelte):
G. L. GORIS, *Adjunct Scriba.*

Buitenland

Duitschland. Een referaat over het spreken in tongen.

De predikant Bockmühl van Odenkirchen hield den 17den Mei ll. op de Gereformeerde conferentie voor Rijnland en Westfalen te Barmen een referaat over het spreken in tongen, welk onderwerp tegenwoordig nog altijd in Duitschland aan de orde is. Dit referaat komt in hoofdzaak op het volgende neder.

De Heilige Schrift waarschuwt voor valsche propheten en valsche Christussen (Matth 24:24), voor den dienst der engelen naar eigen wil (Col. 2:8) en voor hen die den schijn van een Godzalig leven hebben, maar zijne kracht verloochenen (2 Tim. 3:9). 1 Joh. 4:1—2 eischt dat de geesten zullen beproefd worden. In Ef. 4:7—10 wordt van de verschillende gaven en ambten gewag gemaakt, maar niet van het spreken in tongen. Vooral in 1 Cor. 12 en 14 wordt van het spreken in tongen gewag gemaakt. Paulus onderschat dit niet, voor zoover het tot stichting der gemeente dient, zoodra er eene uitlegging aan verbonden is, maar nog veel minder wil hij het overschatten, als moest „het geheele lichaam tong" zijn. De Corinthiërs liepen gevaar, van het spreken in tongen een kenteeken van het ware Christendom te maken.

In 1 Kor. 14 is geen sprake van een spreken in vreemde talen. Krachtens het geestelijk vermogen van de in 1 Kor. 13 vermelde liefde kan de Geest Gods in den geest des menschen dringen, wijl het innerlijke leven van den mensch op de heerlijkheid van Christus gericht is. Hij die prophetisch spreekt, spreekt met het oog op menschen. De apostel roemt als de beste gave, die tot stichting der gemeente dient, het propheteeren. Propheteeren is niet slechts een voorspellen van de toekomst, al kan het op de toekomst betrekking hebben; het is een spreken op onmiddellijke aandrijving des Heiligen Geestes. De prophetie is een getuigenis van Christus, dat de Heilige Geest werkt. Zij heeft hare voortzetting in onze Bijbeloefeningen en Bijbelbesprekingen.

Het spreken in tongen was niet een spreken in een vreemde taal. De Heilige Geest heeft de apostelen niet vrijgesteld van den eisch, die tot ieder missionair komt, om vreemde talen te leeren. Wij weten van geen groote in het rijk Gods, die deze gave gehad heeft. In 2 Cor. 12 wordt van een hooren van onuitsprekelijke woorden gewag gemaakt, dat op een ander gebied ligt. In Handelingen 2 wordt bericht: „Zij begonnen te spreken met andere talen." Datgene wat zij spraken, was kennelijk een prijzen van God, een loven van „de groote werken Gods." De toehoorders verstonden dit spreken „een iegelijk in zijn eigen taal." Dit kenteeken vertoonde zich niet bij het spreken in tongen te Korinthe. Volgens 1 Kor. 14 bleef het spreken in tongen voor de gemeente onverstaanbaar, wanneer het niet uitgelegd werd, terwijl het spreken bij het Pinksterfeest verstaan werd. Hetgeen er bij het Pinksterfeest geschied is en het verschijnsel dat zich in de kerk van Corinthe voordeed, zijn dus van elkander te onderscheiden.

Het spreken in tongen is een gave des Geestes, dat niet langs den weg van onze waarneming kan verstaan worden. Hij die in tongen spreekt, spreekt niet tot de gemeente, maar tot God. God gebruikt den spreker in tongen niet als medium Zijner openbaring. God spreekt niet door hem, geeft hem geen volmacht onwaardigen uit de vergadering te wijzen, evenmin als het recht, in naam des Heeren de vergeving der zonden toe te zeggen; niets geeft recht om aan te nemen, dat zij die in Korinthe in tongen spraken, daarbij op den grond gevallen zijn. Wel is bij het spreken in tongen de bewuste werkzaamheid van het verstand opgeheven; niet het ik van den mensch spreekt. Aan het spreken in tongen moet een blijmoedige, opgewekte stemming ten grondslag gelegen hebben. Het kan zijn dat de geestelijke gave der uitlegging door een ander plaats had, of door den spreker in tongen zelven.

Het spreken in tongen in Corinthe moet het karakteristieke eener taal gehad hebben; het kan niet een uitstooten van onnatuurlijke klanken, niet het wilde roepen van zulken, die de heerschappij over zich zelven verloren hebben, geweest zijn.

Het is een feit, dat dit charisma (genadegave) na den apostolischen tijd verdwenen is. Ook vindt men nergens de belofte, dat Pinksteren met gelijke wonderteekenen zal wederkeeren. Wij kunnen de geheele daaropvolgende geschiedenis der Christelijke kerk navorschen, zonder een spoor van het in Corinthe uitgeoefende spreken in tongen terug te vinden. Het kan dus gemist worden. Een gezond lichaam kan een lid missen. Maar geloof en liefde, vermaning en vertroosting kunnen niet ontbeerd worden.

Ten besluite gaf de referent nog een kort overzicht van de buitensporigheden, waartoe de aanhangers van Montanus (in 156), William Penn (1624—1718), de geestdrijvers te Bonsdorf en de geïnspireerden in Californie, gekomen zijn. Tersteegen heeft een tijd lang met zulke lieden verkeerd, maar daarna heeft hij hen als een gevaar leeren kennen en met hen gebroken. Mevrouw La Mothe-Guyon zegt: De geest Gods werkt niet in de opwinding, maar in de stilte. Wij hebben gezonde nuchterheid en waakzaamheid, een vorschen in de Heilige Schrift met een heiligen wandel in de vreeze Gods noodig.

Aan de discussie namen behalve pastor Calaminus (wij blijven hem liever als van ouds „pastor" noemen, en geven hem niet gaarne den titel van „superintendent," al is hem deze ook geschonken) en de predikanten Schneider en Staudte deel. De laatste wees er op, dat het onderscheid tusschen den tijd van vroeger en nu daarin bestaat, dat in den apostolischen tijd de werking des geestes te vergelijken is met een stroom, die bruisend uit de bron te voorschijn treedt, terwijl zij in den tegenwoordigen tijd gelijkt op een stroom, die in de vlakte vloeit en die zich als nuttig doet kennen, wijl hij vrachtschepen draagt, en rustig en stil daarheen vliedt. Laten wij er ons voor wachten den Geest Gods in een bepaalden zichtbaren vorm te willen gieten.

Met elke uitdrukking van het bovenstaande kunnen wij wel niet mede gaan, doch in hoofdzaak stemmen wij hiermede in. Doch ons dunkt, dat de referent er ook wel op had mogen wijzen, dat de verschijnselen die zich tegenwoordig voordoen te Cassel en elders, en die buiten het spoor der Heilige Schrift loopen, een aanklacht zijn tegen de geesteloosheid en dorheid die in vele Christelijke kringen heerschen.

Engeland. Ritualisten en ongeloofspredikers. Een getuigenis van lord Cecil. De drankwet.

In Engeland wordt in den boezem der Episcopaalsche kerk, sedert bijna drie kwart eeuw een hevige strijd gestreden voor of tegen het ritualisme. *The Christian* komt er tegen op, dat sommige tegenstanders der ritualisten zoo ver gaan, dat zij „sacerdotalisme in den grond een kleed en een bedeksel voor ongeloof" noemen. Dit is niet goed. Ritualisten zijn als zoodanig geen voorstanders van de het gezag der Schrift ondermijnende critiek, en ook ontkennen zij de godheid van den Heere Jezus Christus niet. De voorstanders van de wederinvoering van de mis in de Engelsche staatskerk zijn menschen, die het volk op een dwaalspoor brengen; maar toch zijn het mannen, wien het er om te doen is, God te dienen, en daarom mogen zij niet op één lijn geplaatst worden met de ongeloovigen.

Zoo betuigt *The Christian*, en dit is recht. Het schijnt, dat dit betoog geïnspireerd is door het feit, dat een zestal predikanten der Congregationalistische kerk in een „open brief" sympathie betuigd hebben met de leer, die door den predikant van de City Temple, Campbell, verkondigd wordt; welke predikant een der meest geprononceerde woordvoerders is der z.g. „nieuwe theologie." Het is opmerkelijk, dat deze zes predikanten aan Campbell van hunne hartelijke instemming met de hoofdlijnen van „zijn" Evangelie schrijven. Daarin zijn zij eerlijk. Want betgeen de prediker der City Temple ten beste geeft, is geen verkondiging van „het" Evangelie te noemen.

In de maand Mei houden vele kerken en godsdienstige vereenigingen hare jaarvergadering in Londen. Zoo kwam ook de Vereeniging tot verdediging van de Christelijke religie verleden week in de hoofdstad samen, in welke vergadering Lord Hugh Cecil er op wees, dat de apologeten van den tegenwoordigen tijd er niet genoeg rekening mede houden, dat het groote gevaar dat ons dreigt, niet hierin bestaat dat men den Christus als onwaar verwerpt, maar dat men Hem als onnoodig voorbij gaat.

De overwinningen, die de wetenschap behaalde over ziekten, en die de maatschappelijke hervormingen te voorschijn riepen over slechte levensvoorwaarden, hebben er toe medegewerkt om het besef van zonde te verzwakken, waardoor ook het geloof dat wij een Zaligmaker behoeven, kwijnen ging. Dit is een element in den tegenwoordigen toestand op godsdienstig gebied dat nauwkeurig moet beschouwd worden en waarmede men ernstig rekening heeft te houden. Het is materialisme, wanneer men slechts ziet op dingen die men voelen en tasten kan, en het is een kwaad ding, dat men dit huldigen van het materialisme beschouwt als „vooruitgang". Veel in onze moderne sociale prediking werkt het gevoelen, dat Christus niet noodig is, in de hand. Wanneer Hij in de eerste plaats wordt verkondigd als Hervormer, zal men Hem niet zoozeer noodig hebben als Verlosser, daar de menschen zoo spoedig tevreden zijn met eene oppervlakkige reformatie. Het gevoel van zonde en van ellende wordt niet gewekt door de verkondiging van een Christus die een aardsch Koninkrijk opricht. Alleen zij die aangeraakt worden door Zijn aanbiddelijke heiligheid, roepen met Petrus: „Ik ben een zondig mensch o! Heere". Dezen toon moeten wij wederlaten hooren.

Deze dingen zijn in Nederland ook in *de Heraut* door den hoofdredacteur met kracht verkondigd; het verblijdt ons dat men er ook in Christelijke kringen in Engeland oog voor kreeg. De malaise die tegenwoordig in menigen tak van bedrijf en handel heerscht, zal wel licht aan de Kerk des Heeren ten goede komen.

Het is een moedige daad van de Engelsche regeering geweest toen zij in het begin van Maart bij het Lagerhuis een wetsontwerp indiende tot beteugeling van het drankmisbruik. De regeering wil het aantal herbergen verminderen. Als haar wetsvoorstel aangenomen wordt, zal er maar één herberg, waar alcoholische drank verkocht wordt, op 400 tot 1000 zielen mogen zijn. In de armenwijken der steden zal er dan slechts één herberg op 1000 bewoners mogen gevonden worden. Binnen 14 jaar moet de wet uitgevoerd zijn en dan zullen er 30.000 herbergen uit Engeland verdreven zijn; dat is ongeveer een derde deel van die welke er tegenwoordig zijn. Zij die ten gevolge van de wet hunne herberg behooren te sluiten, zullen daarvoor schadeloos gesteld worden, door hen die met den verkoop van sterken drank kunnen voortgaan.

De scherpste bepalingen der wet zouden weinig baten, als niet de in Engeland zoo verbreide clubs, die meest verkapte gelegenheden zijn waar drank verkocht wordt, onder de strenge controle van de wet gesteld werden. Het verslag van de meerderheid der commissie tot onderzoek van het drankvraagstuk, dat door velen onderteekend is die persoonlijk belang hebben bij den drankhandel, zegt o. m.: „Zonder twijfel is een reusachtig kwaad weg te doen en haast is geen offer te groot, als het tot een merkbare vermindering van deze nationale vernedering leiden mag". Lord Rosebery heeft eenmaal gezegd: „wanneer de Staat den drankhandel niet onder controle neemt, dan zal de drankhandel den Staat onder controle nemen". Een aantal bisschoppen die, wat de schoolpolitiek belangt, de regeering tegenstaan, steunen haar in haar strijd tegen den drank, en doen dit in bond met predikanten van Dissenters. De dienaren der kerk laten zich niet uit het veld slaan door de dreiging van de branders en brouwers, dat zij hun bijdragen voor kerkelijke en philanthropische doeleinden zullen inhouden als de wet aangenomen wordt. Vooral de bisschop van Liverpool heeft het in deze kwaad te verantwoorden, zoodat een Dissenter hem 500 pond sterling zond om hem al vast schadeloos te stellen voor mogelijk verlies, en hem moed in te spreken in den strijd.

WINCKEL.

Voor Kinderen.

DE KLOKKETOREN.

XII.

VERDWENEN.

De eerstkomende dagen waren voor oom en mij buitengewoon druk. Trouwens, voor velen in de stad. De burgers keerden terug in hun verlaten woningen, voor zoover dat nog mogelijk was, en trachtten het hunne terug te vinden, wat echter dikwijls niet gelukte.

Oom Schoenebeck en ik gingen er op uit, om daar ons geheele huis verbrand was, een nieuw en wat kleiner en lager gelegen te zoeken. Al speet het mij geducht van onzen toren, toch vond ik de gedachte niet onaangenaam, dat ik voortaan wat dichter bij de aarde wonen zou, en niet meer boven maar onder de menschen. Oom echter kon den toren nog maar niet vergeten, zoo min als zijn geliefde klokken, die hij zoo lang geluid had.

't Gelukte ons, na veel zoeken — want menigeen verkeerde in ons geval — een huisje te huren buiten de poort, heel lief gelegen, met een tuintje er voor, zoo als we nog nooit rijk waren geweest. Oom echter zei: „Ja, ja, heel mooi, maar ik twijfel er aan of de menschen zoo ver zullen loopen, als zij een uurwerk te herstellen hebben." 't Ergste echter was, dat hij zijn torenwachterspost kwijt was, met al de voordeelen daaraan verbonden.

Doch de Heere God had oom dusver geholpen, en oom twijfelde althans daaraan niet, of Hij zou het ook verder doen. Wij namen met veel dank afscheid van onzen huiswaard en betrokken de nieuwe woning. Eenige dagen later kwam ook tante terug, die in groote angst had gezeten, toen haar verteld werd, dat de Kruistoren was verbrand. Niet zonder moeite had zij ons weergevonden. Thans was het, als kreeg alles weer een ander aanzien. En ik leerde toen reeds eenigszins verstaan wat de Schrift bedoelt als zij zegt: „Elke wijze vrouw bouwt haar huis," en: „Een goede vrouw komt van den Heere."

Toen de eerste week in de nieuwe woning gesleten was, ging ik op een morgen verschillende boodschappen voor oom verrichten in de stad. Ik had toch geen bepaald werk. De vacantie duurde voort, de school bleef vooreerst gesloten en daarbij, gelijk ik vroeger al zei, was mijn lust in het krijgsmansleven zeer bekoeld, door al wat ik had bijgewoond in den laatsten tijd. Ik hoopte heimelijk, dat de school maar nooit meer zou heropend worden en besloot, als dit niet zoo was, met goedvinden van oom, mijn ontslag te vragen. Klokkemaker of tuinman te worden lachte mij veelmeer aan dan soldaat.

Als gezegd had ik veel boodschappen, maar ook veel tijd. Ik kon dien kostelijk besteden, want er was veel, heel veel te zien. 't Was overal levendig in de stad. In groote karren werd puin weggereden, of hout en steenen aangevoerd. Overal in de oude stad werd gemetseld en getimmerd, en er kwamen handen te kort, wat te begrijpen is, daar er zooveel huizen vernield waren. Vele die nog niet in puin lagen, moesten toch worden afgebroken.

Terwijl ik de Oude markt overging, kwam mij eensklaps mijn oom Carl in de gedachte, die daar woonde. Ik had hem den laatsten tijd geheel vergeten, wat niet mooi, maar toch niet geheel onbegrijpelijk was. Zou zijn huis ook vernield wezen? Ik moet eens gaan zien.

't Duurde niet lang of ik vond het gebouw weder. Het had weinig of niets geleden, al waren verscheiden omringende huizen beschadigd.

Ik kon dus niet anders denken, of oom Carl woonde daar nog met zijn gezin. De lust bekroop mij het eens te gaan onderzoeken, al was het maar bij de dienstbode. Ik schelde aan.

De deur werd weldra geopend, maar tot mijn verbazing door iemand, die den uniform droeg van stadsbode.

„Woont mijnheer Schaeffer hier?" vroeg ik.

De man keek mij aan, als wilde hij zeggen: Wat heb jij, kwajongen, daarmee te maken en zei kortaf:

„Neen, die heeft hier gewoond."

„Waar dan nu?"

„Dat weet ik niet. Gaat 't je wat aan."

't Is mijn oom Carl," zei ik, verlegen.

„O, dat verandert. Ja, waar die zit weet ik niet. Hij is weg, en ik ben aangesteld om zoolang den boel te bewaren."

Ik ging heen en vermoedde, dat oom Carl gelijk zoo velen, de stad had verlaten, om spoedig weer te komen. Thuis vertelde ik wat ik gehoord had.

Veertien dagen later, toen wij op een middag aan den disch zaten, sprak oom:

„Nu moet ik u toch eens vertellen wat ik gehoord heb. Mijnheer Carl Schaeffer is dood. Moge zijn ziel rust gevonden hebben bij God."

„Dood, oom Carl dood!" riep ik verbaasd. „Is hij bij het beleg omgekomen."

„Dat weet ik niet, en niemand schijnt het recht te weten, was het antwoord. „Hij moet dood gevonden zijn, in den tuin van een onbewoond kasteel hier dicht bij. De een zegt, dat hij gedood is in een twist met soldaten, die geld van hem wilden hebben. De ander dat een Pruisische kogel hem heeft getroffen. Dit is zeker, hij leeft niet meer."

„En zijn vrouw," vroeg mijn tante.

„Die moet naar Leipzig zijn gegaan waar zij familie heeft, en waar ook haar eerste man woonde. Wij zullen er wel meer van hooren."

Oom Carl was voor mijn moeder steeds hard geweest, en had ook mij nooit eenige liefde bewezen. Toch was ik ontroerd door wat ik hoorde. Ik wist ook dat hij tehuis geen gelukkig leven had gehad, en heb dat later nog veel beter begrepen. Hij was indertijd gehuwd met een weduwe, die een dochtertje had, en uit Leipzig afkomstig was. Denkelijk hoopte mijn oom, door zijn huwelijk, ook zijn handelszaken met Leipzig te kunnen uitbreiden. Of dat nu niet gelukt was, of dat er andere redenen waren,